

INTERVIEW

Marieke van Twillert
m.van.twillert@medischcontact.nl
@medischcontact

JOANNE LIU, INTERNATIONAAL VOORZITTER ARTSEN ZONDER GRENZEN

‘Medische neutraliteit negeren is de nieuwe oorlogvoering’

Internationaal voorzitter van Artsen zonder Grenzen Joanne Liu houdt 25 november de Cleveringa-lezing aan de Universiteit Leiden. Waar ze maar kan, protesteert ze tegen het bombarderen van ziekenhuizen, dat nu meer dan ooit actueel is. ‘Er zit een strategie achter deze waanzin.’

Joanne Liu onderzoekt een kind met ernstige malaria in Zuid-Soedan.

Eind september sprak Joanne Liu de Verenigde Naties in New York toe over het bombarderen van ziekenhuizen. Wie op YouTube de beelden terugziet van de toespraak, ziet een ingehouden maar ook vlamvend betoog. 'Onze Syrische collega's worden belegerd, ze zullen daar blijven zolang het duurt. Ze zullen er sterven, vertellen ze ons, met hun patiënten. Wanneer het hun beurt is.' Liu protesteerde fel tegen de systematische aanvallen op ziekenhuizen. Niet alleen in Syrië, maar ook in Jemen en andere gebieden. 'Dit gebrek aan controle over oorlogsgeweld is een schande. Dit schiet-maar-raak is

een keuze. Er zit een strategie achter deze waanzin.'

Liu, sinds 2013 internationaal voorzitter van Artsen zonder Grenzen (AzG), roept de VN-leden op tot daadkracht. 'Het negeren van de neutraliteit van medische hulp dreigt een nieuwe manier van oorlogvoering te worden.' In 2015 alleen al zijn door gevechtshandelingen tegen ziekenhuizen bijna 7000 doden gevallen en 155.000 gewonden, volgens de cijfers van AzG. Liu: 'Veel te vaak is niet-gecontroleerde informatie of een vage bewering dat een ziekenhuis een militaire commandopost is, voldoende reden om het aan te vallen.'

'Helaas, wereldleiders in de Veiligheidsraad praten niet zo maar met mij'

JOANNE LIU (1965) is een Canadese kinderarts, opgegroeid in Quebec. Ze volgde haar medische opleiding aan de McGill University. Sinds 2013 is zij internationaal voorzitter van hulporganisatie Médecins Sans Frontières (MSF) – in Nederland bekend als Artsen zonder Grenzen (AzG). In haar voorzittersfunctie speelde ze een belangrijke rol bij het bedwingen van de ebola-uitbraak in 2014. Liu begon in 1996 als arts bij AzG. Ze heeft als arts gewerkt in Centraal-Afrika, Centraal-Azië en in het Midden-Oosten. Zij hielp gewonden na de tsunami in Indonesië en stond slachtoffers bij na de aardbeving en cholera-uitbraak in Haïti. Zij introduceerde een omvangrijk medisch hulpprogramma voor slachtoffers van seksueel geweld in de Republiek Congo. Daarnaast werkte zij in tal van conflictgebieden. Naast internationaal voorzitter van AzG is ze ook universitair hoofddocent aan de Université de Montréal en aan de McGill University. Ze heeft een internationale master in health leadership. Liu heeft namens Artsen zonder Grenzen en voor eigen werk prijzen ontvangen, waaronder de Prize of Humanism van het College of Physicians and Surgeons of Quebec.

EYEVINE - HOLLANDE HOOGTE

boven: Liu bezoekt een ebolakliniek in Sierra Leone, onder: Liu spreekt op een Kunduz-herdenking in Genève.

leiders in de Veiligheidsraad praten niet zomaar met mij.'

Aanval op Kunduz

Artsen zonder Grenzen vraagt aandacht voor humanitaire tragedies – zoals de opvang van de vluchtelingenstroom over de Middellandse Zee. En slaat alarm over acute oorlogssituaties – zoals het brutaal bombarderen van medische hulpverleners en ziekenhuizen in Aleppo. 'Onze grens is echt overschreden', zegt Liu.

Artsen zonder Grenzen kan weinig meer dan dit: landen en leiders aanspreken op hun verantwoordelijkheid – telkens weer. 'Het ligt niet in onze handen hoe de oorlog wordt opgelost. Dat wil niet zeggen dat we niets moeten of kunnen doen. De rol van gewone burgers in de wereld wordt in toenemende mate belangrijk. Maatschappelijke organisaties moeten zich uitspreken, zij moeten hun leiders op hun verantwoordelijkheid wijzen. Er zijn zoveel overeenkomsten geschonden, mensenrechten worden met voeten getreden. Kiezers moeten tegen hun vertegenwoordigers zeggen: "Genoeg is genoeg, dit bombarderen accepteren we niet!" Dat is waar democratie om gaat, en om een gedeeld gevoel van menselijkheid.' Een jaar geleden, in oktober 2015, verwoestte het Amerikaanse leger het ziekenhuis van AzG in Kunduz in noord-Afghanistan. Daarbij kwamen 42 mensen om; 28 patiënten en familie en 14 leden van medisch personeel. Liu wijst erop dat de aanval geen precedent heeft: 'Sinds onze oprichting in 1971 hebben we niet eerder zo'n verlies moeten lijden.' Voor Liu had de aanval op Kunduz een grote impact: 'Voor mijn collega's en mij is er de periode vóór en na Kunduz.' President Obama belde Liu persoonlijk op om zijn verontschuldiging aan te bieden. De aanval zou per ongeluk zijn gebeurd. Maar wat Artsen zonder Gren-

Liu vroeg de leden om een speciale VN-vertegenwoordiger aan te stellen om onder meer de aanvallen op medische faciliteiten te melden. Ze riep op tot onderzoek en vroeg de VN-raad om zich te houden aan eerdere beloftes, om burgers en medische diensten te beschermen (VN-resolutie 2286).

En? Hoe is het na de speech voor de VN gegaan, heeft Liu erna enig respons gekregen van vertegenwoordigers van de betrokken landen? Gaan de landen werk maken van die VN-resolutie? 'Nee', zegt ze afgemeten, door de telefoon vanuit Genève, waar AzG zijn centrale kantoor heeft. 'Zo werkt dat helaas niet, wereld-

OVER DE CLEVERINGA-LEZING:

Rudolph Cleveringa was hoogleraar rechtsgeleerdheid aan de Universiteit Leiden. Hij is bekend geworden met een rede op 26 november 1940 waarin hij protesteerde tegen het ontslag van Joodse collega's. De Universiteit Leiden heeft de Cleveringa-leerstoel ingesteld en organiseert vanaf 1970 elk jaar de Cleveringa-lezing. De Cleveringa-leerstoel is een wisselleerstoel van één jaar. De Cleveringa-hoogleraar houdt zich afwisselend bezig met de Tweede Wereldoorlog of met vraagstukken op het gebied van recht, vrijheid en verantwoordelijkheid.

Met de voordracht/benoeming van Joanne Liu tot Cleveringa-hoogleraar wil de Universiteit Leiden een bijdrage leveren aan het maatschappelijk en wetenschappelijk debat over vraagstukken van vrijheid, verantwoordelijkheid en recht rondom de vluchtelingenproblematiek.

'AzG neemt als non-gouvernementele organisatie de verantwoordelijkheid voor noodhulp. Door het nemen van deze collectieve verantwoordelijkheid geeft AzG mensen in nood een klein beetje vrijheid en waardigheid terug. De mensen van AzG hebben de moed om naar gevaarlijke en instabiele gebieden te gaan, regelmatig met gevaar voor eigen leven. Het gezicht van deze moedige maatschappelijke verantwoordelijkheid, is dr. Joanne Liu.'

zen écht wil, is een werkelijk onafhankelijk onderzoek naar de toedracht. En dat blijft nog altijd uit. 'Er zijn twee rapporten verschenen, één van het Amerikaanse leger en één Afghaans, beide partij in het conflict. De VS weigert een onafhankelijk onderzoek. Dat is betreurenswaardig. Je kunt nu eenmaal niet dader en rechter tegelijk zijn, zoals in dit geval.'

Kinderarts

De Canadese Liu is een kind van Chinese ouders en opgegroeid in het Franstalige deel van Quebec. Ze wist als tiener, of eigenlijk altijd al dat ze als dokter de grens over wilde. In verschillende krantenartikelen over haar staat dat Liu ooit een boek las over een AzG-dokter die in Afghanistan werkte in de Sovjettijd, wat haar inspireerde. 'Maar het was niet dat ik een bepaalde held of heldin had.' Ze wilde meehelpen om de gezondheidszorg in ontwikkelingslanden te verbeteren. Na een stage in Mali besloot ze zich te specialiseren tot kinderarts, omdat dit de beste basis bood om internationaal aan de slag te gaan.

Nog altijd is ze praktiserend arts, zij het

'Maatschappelijke organisaties moeten zich uitspreken, genoeg is genoeg!'

op een veel minder frequente basis nu ze gestationeerd is in Genève. 'Ik ga eens per jaar naar een afgelegen gebied in Canada waar ik meehelp als kinderarts, zodat ik voeling houd met de praktijk.'

In 2013 besloot ze zich beschikbaar te stellen voor het bestuur van AzG. Afgelopen juni is ze voor een tweede termijn herkozen – dat is voor het eerst in de geschiedenis van de hulporganisatie. 'Ik vond dat we meer leiderschap nodig hadden in gezondheidskwesties.' Liu speelde een belangrijke rol in de aanpak van ebola,

waarbij ze Wereldgezondheidsorganisatie WHO flink achter de broek zat omdat de WHO aanvankelijk traag reageerde op de uitbraak van ebola. Ook toen sprak ze de algemene vergadering van de VN in New York vlammend toe. Met effect, de wereld ging eindelijk luisteren. 'Het blijft raar dat we pas iets gingen doen aan een ziekte die al veertig jaar bekend was, toen het aan de poorten van het Westen dreigde te komen', zegt ze achteraf.

Lessen van ebola

Naast de Cleveringa-oratie zal Liu op de Universiteit Leiden een aantal colleges geven aan geneeskundestudenten en medewerkers van de universiteit. Ebola en de lessen die getrokken kunnen worden uit de aanpak, is het onderwerp waarover ze zal spreken. Ook zal ze aandacht schenken aan een paar thema's waar AzG zich mondiaal mee bezighoudt: de vluchtelingen crisis, de migranten die naar Europa komen. 'We falen collectief bij de aanpak ervan. Onze reactie is gedreven door angst, we redeneren vanuit onze eigen binnenlandse positie. Maar dat lost niks op.'

Als ze de geneeskundestudenten in Leiden straks toespreekt, zegt ze, is ze niet direct van plan nieuwe dokters te werven. De dagelijkse praktijk van de humanitaire hulpverlening is vaak hard. 'Niet iedereen is geschikt om in het veld te werken.' Wie bij Artsen zonder Grenzen werkt, moet een zekere toughness hebben, zoals Liu zelf zei in een recent radio-interview met Alec Baldwin. In dat gesprek doelt ze op de bescherming die een dokter moet hebben als in een vluchtelingenkamp kinderen onder je handen doodgaan. Soms zes achter elkaar in een paar uur tijd. De dokters in het veld, op rampplekken, na een aardbeving, in een oorlogszone, ze zijn een beetje geharnast. 'Je lijkt stoer, je moet wel. Anders kun je niet focussen.' ■

web

Meer artikelen over dit onderwerp vindt u onder dit artikel op medischcontact.nl/artikelen.